

The Comparison of Adolescents from Single Parent Families and Intact Families in terms of Life Satisfaction and Quality of Life*¹

Ayşe Rezan CECEN-EROGUL ** Timur DINGİLTEPE***

In this study, adolescents from single parent families and intact families were compared in terms of their life satisfaction and quality of life and, gender * family status interaction effect. Sample for the study consisted of 232 female and 147 male adolescents attending 9th-, 10th-, and 11th-grade and, 186 adolescents from single parents family and 193 adolescents from intact family. The adolescents' age mean was 16.19 (SD=1.18). To collect data Personal Demographic Questionnaire, Satisfaction With Life Satisfaction Scale (Diener et. al) and WHOQOL-Brief Quality of Life Scale (WHOQOL Group,1996) were used. Levene homogeneity test for test of variance equality was investigated and to analysis data two way ANOVA technique was used. The significance level was accepted as .05 in this study. The results of the study have shown that adolescents' who from single parents family life satisfaction and psychological, environment domains, except physical and social relation domain quality of life were significantly different from adolescents' who from intact family. The adolescents who from single parent family have lower life satisfaction and psychological health. Analysis of gender*family status interaction effects have shown significantly differences both on life satisfaction and psychological health domain of quality of life. The results were discussed in the light of related literature.

Key Words: Single Parents, Life Satisfaction, Quality of Life, Adolescents.

SUMMARY

Purpose and Significance : Although findings regarding whether and how parental divorce is related to children's adjustment are not always clear in the literature, there is agreement among most researchers that children experiencing parental divorce are at risk for a variety of negative developmental outcomes (Cherlin, 1999). The objective of this study is to compare adolescents who from single parent family and who from intact family in respect of their life satisfaction and quality of life, and gender * family status interaction effect.

Method: In this study the sample was consisted of 9th, 10th, 11th, grade 232 (61.2%) female and 147 female (38.8%) adolescents and, 186 (49.1%) adolescents from single parents family and 193 (50.9 %) adolescents from intact family in the city of Adana, Turkey. The adolescents' age range was 14-19 and their age mean was 16.19 (SD=1.18). To collect data Personal Demographic Questionnaire, Satisfaction With Life Satisfaction Scale (Diener,et. al 1985), and WHOQOL-Brief Quality of Life Scale (WHOQOL Group,1996) were used. The SWLS measures global life satisfaction and consists of 5 items of which the values are evaluated according to 7 scores (1 = strongly disagree, 7 =strongly agree). According to the results of the reliability study of the scale, the test retest reliability was 0.85 and item total correlations varied between 0.71 and 0.80. The WHOQOL-BREF instrument comprises 26 items, which measure the following broad domains: physical health, psychological health, social relationships, and environment. The aim was to develop an international cross-culturally comparable quality of life assessment instrument. It assesses the individual's perceptions in the context of their culture and value systems, and their personal goals, standards and concerns.

The WHOQOL instruments were developed collaboratively in a number of centers worldwide including Turkey, and have been widely field-tested. The adaptation studies of the scale in Turkey (Fidaner et. al. 1999) have shown that the scale and its subscales are valid and reliable. To analysis data two way ANOVA technique was used. Levene homogeneity test was used to test of variance equality. The significance level was accepted as .05 in this study

Results: The results of the study have shown that adolescents' who from single parents family life satisfaction, and psychological, environment domains, except physical and social relation domain quality of life were significantly different from adolescents' who from intact family. The adolescents who from single parent family have lower life satisfaction and psychological health. Analysis of gender*family status interaction effects have shown significantly differences both on life satisfaction and psychological health domain of quality of life. The girl and boy adolescents who from single parent family have lower life satisfaction and psychological health than who from intact family.

Conclusion: This study concluded that family status*gender interaction is an important factor for life satisfaction among adolescents and also family status important factor for psychological health and environmental health domain of quality life.

¹ *This study partly summary of MA thesis of Timur Dingiltepe supervised by A.Rezan Cecen-Erogul

** Assoc.Prof. Mugla University Education Faculty, Psychological Counseling and Guidance Department, Mugla/TURKEY, rezancecen@mu.edu.tr

*** Psychological Counselor, Dadaloglu High School, Adana/TURKEY, timurdingil@yahoo.com

Parçalanmış ve Tam Aileye Sahip Ergenlerin Yaşam Doyumu Düzeyleri ile Yaşam Kalite Düzeylerinin Karşılaştırılması*²

Ayşe Rezan ÇEÇEN-EROĞUL **, Timur DİNGİLTEPE***

Bu çalışmada, parçalanmış ve tam aileye sahip ergenlerin yaşam doyumu düzeyleri ile yaşam kalite düzeyleri karşılaştırılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Adana ilinde Seyhan ve Yüreğir ilçelerinde 19 liseye devam eden 9., 10. 11., ve 12. sınıflardan 232 kız ve 141 erkek ergen oluşturmuştur. Bu örnekleme 186 öğrenci parçalanmış aileye, 193 aile ise tam aileye sahip olduğu gözlenmiştir. Çalışmaya katılan ergenlerin yaş ortalaması 16.19, standart sapması ise 1.18'dir. Araştırmada veri toplamak amacıyla Yaşam Doyumu Ölçeği (Diener ve ark.) ve WHOQOL- Brief Yaşam Kalitesi Ölçeği (WHOQOL Group,1996) Kısa Formu ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin çözümlenmesinde İki Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Varyansların homojenliği Levene Testi ile belirlenmiştir. Araştırmada anlamlılık düzeyi .05 olarak kabul edilmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlar, parçalanmış aileye sahip ergenlerin yaşam doyumları ile psikolojik sağlık ve çevre sağlık alanı yaşam kalitelerinin, tam aileye sahip ergenlerden anlamlı bir biçimde farklılaştığını ve düşük olduğunu bunun yanı sıra parçalanmış aileye sahip kız ve erkek ergenlerin ise tam aileye sahip olan ergenlere oranla anlamlı bir biçimde farklılaştıklarını ve düşük olduğunu göstermektedir.

Anahtar sözcükler: Parçalanmış Aile, Tam Aile, Yaşam Doyumu, Yaşam Kalitesi, Ergenlik

GİRİŞ

Ülkemiz gelişmiş ülkelere göre değerlendirildiğinde görece boşanma sayısının az olduğu ülkelerden biri olmakla beraber, toplumsal ve kültürel değişmelerin aileye yansımaları sonucu kentsel kesimde boşanmaların giderek arttığı gözlemlenmektedir (TÜİK, 2009). Her yıl boşanma nedeniyle pek çok aile ve bunun yanı sıra çocuk bu durumdan etkilenmekte, bu nedenle aileler, araştırmacılar, klinisyenler ve aile politikaları ile ilgili kurumlar boşanmanın çocuğun uyumu üzerindeki etkilerini anlamaya çalışmaktadırlar. Pek çok aile çocukların olumsuz etkileneneğini düşünerek, çocukların hatırına eşiyile birlikte kalmak zorunda olup olmadıklarını sorgulamaktadırlar (Lansford, 2009). Boşanma literatürü temel olarak boşanmanın çocuğun uyumunu etkilemesi sorusu üzerine odaklanmıştır, eğer boşanma çocuğun uyumunu etkiliyorsa nasıl ve ne şekilde etkilemektedir?

Boşanmanın çocuğun uyumunu nasıl etkilediği ile ilgili yapılmış çalışmalar dikkate alındığında çalışmaların birçoğunda anne-babası boşanmış çocukların, anne-babası boşanmamış çocuklara göre; benlik saygısı (Slater, Stewart, Linn, 1983), yaşam doyumu ve iyilik hallerinin daha düşük düzeyde olduğu (Amato ve Booth, 1991) aynı zamanda depresyon ve kaygı düzeylerinin de daha yüksek olduğu saptanmıştır (Spigelman, Spigelman, Engleson, 1991). Benedek (1997), yaptığı çalışmada boşanma sonucunda ergenlerin akademik başarılarının düştüğünü, motivasyonlarının azaldığını, devamsızlık yaptıklarını ve arkadaşlık ilişkilerinin bozulduğunu rapor etmektedir. Buna karşın Sui ve Lui (2001) yaptıkları boylamsal çalışmada boşanan ailelerdeki çocuklarla, birlikte yaşayan ailelerin çocuklarını akademik başarı açısından karşılaştırmışlar ve boşanma öncesi akademik başarı ve aile işlevlerinin çocukların şu andaki akademik başarılarının üzerinde çok önemli bir rolü olduğunu, sadece boşanmanın değil, boşanma öncesi aile içerisindeki çatışmalı yaşantıların çocuğun başarısında önemli olduğunu göstermişlerdir.

Böyle bir çalışmada boşanma öncesi uyum sonraki uyumu tahmin etmesine rağmen bunun gelişimsel olarak zaman içerisinde nasıl bir değişim gösterdiğini anlamaya yetmemektedir. Chase-Lansdale ve Hetherington (1990) çocuğun uyumunda boşanmanın kısa süreli olumsuz etkilerinin daha belirgin ortaya çıktığını ve zaman geçtikçe çocuğun uyumsuzluğunun azaldığını ve hatta kaybolduğunu belirtmektedirler.

² *Bu çalışma Doç.Dr. A.Rezan Çeçen-Eroğul danışmanlığında Timur Dingiltepe tarafından yürütülen yüksek lisans tezinin özetini bir boyutu ile içermektedir.

** Doç.Dr. A.Rezan Çeçen-Eroğul, Muğla Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı, Kötekli/ Muğla, rezancecen@mu.edu.tr

*** Uzm. Psik.Dan. Timur Dingiltepe, Dadaloğlu Lisesi, Yüreğir / Adana, timurdingil@yahoo.com

Cherlin ve ark. (1998) kesitsel araştırmaların sınırlılıklarını ortadan kaldırmak amacıyla geniş bir örneklem kullanarak çocukluk yıllarından 33 yaşına kadar boşanmış ailelerin çocuklarını izlemiştir. Araştırma sonuçları boşanmanın eğitim başarısı ve bir şekilde sosyal ilişkiler üzerinde kısıtlayıcı etkilere neden olduğunu ortaya koymakta ve hatta boşanmanın etkilerinin yetişkinlikte bireylerin iş yaşamına başladıktan, evlilik yapmalarından ve hatta çocuk sahibi olmalarından sonra dahi ortaya çıkabildiğini göstermektedir. Amato (2003) aileleri boşanan çocukların %10'unda psikolojik iyilik halinin daha düşük olduğunu, geri kalan %90'ında ise anlamlı bir farklılık yaratmadığı sonucuna ulaştığını rapor etmektedir. Ülkemizde de boşanmış ve boşanmamış aile çocuklarının uyum düzeylerini karşılaştıran ve boşanmanın olumsuz etkilerini rapor eden çalışmalar olduğu gözlenmektedir (Karaoğlan, 1997; Özen, 1998; Aral ve Gürsoy, 2000; Öztürk, 2006).

Boşanmanın çocuk üzerinde olumsuz etkilerinin literatürde sıkça belirtilmesine karşın bazı araştırma sonuçları boşanmanın çocuk üzerinde yıkıcı etkiler yaratmadığını, hatta boşanmamış aile çocuklarıyla karşılaştırıldıklarında önemli bir farklılık ortaya çıkmadığını ortaya koymaktadır (Çelikoğlu, 1997; Güleç, 2002; Karakuş, 2003; Kelly ve Emery, 2003; Ruschena, Prior, Sanson, & Smart, 2005). Ayrıca parçalanma sonucunda kız ya da erkek çocuklardan hangisinin daha fazla etkilendiği konusunda yapılan araştırma sonuçlarında da tam bir tutarlılık olmadığı gözlenmektedir. Bazı araştırma sonuçları erkeklerin kızlardan daha fazla uyum sorunları yaşadığını (Morrison ve Cherlin, 1995; Shaw, Emery, ve Tuer, 1993), diğer bazıları ise kızların erkeklerden daha fazla uyum sorunları yaşadığını rapor ederlerken (Allison ve Furstenberg, 1989) başka bir grup araştırmacı ise cinsiyete göre uyum sorunlarında farklılık yaşanmadığını (Amato ve Cheadle, 2005; Sun ve Li, 2002) rapor etmektedirler.

Boşanmanın çocuklar ve ergenler üzerindeki etkileri ile ilgili literatür incelendiğinde karşımıza çıkan kavramlardan birisi yaşam doyumdur. Yaşam doyumunu, bir bireyin kendi belirlediği kriterlere uygun bir biçimde tüm yaşamını olumlu değerlendirmesi olarak tanımlanmaktadır (Diener, Emmons, Larsen ve Griffin, 1985; Veenhoven, 1996). Yaşam doyumunu ile ilgili yapılan çalışmalar cinsiyet, ırk ve gelir durumunun yaşam doyumunu ve mutluluğu yordamada hemen hemen hiçbir etkiye sahip olmadığını psikolojik değişkenlerin, örneğin; kişisel eğilimlerin, yakın ilişkilerin ve içinde yaşanan kültürün birey üzerindeki etkisinin yaşam doyumunu açıklamada daha fazla etkiye sahip olduğunu göstermektedir (Myers ve Diener, 1995). Mutluluğu etkileyen psikolojik faktörler arasında benlik saygısının tutarlı ve güçlü bir biçimde yaşam doyumunu yordadığı hemen hemen tüm kültürlerde (bireyci ve toplulukçu) yapılan çalışmalarda rapor edilmiştir (Campbell, 1981; Çivitci, 2007; Diener ve Diener, 1995; Leung ve Leung, 1992). Boşanma ve yaşam doyumunu ilişkisi araştırmaları incelendiğinde Storksen, Roysamb, Holmen ve Tambs (2006) adolesan örneklemi üzerinde yaptıkları araştırmada boşanan aile çocuklarının boşanmayanlara göre daha düşük yaşam doyumunu ve iyi oluş düzeylerine sahip olduklarını rapor etmişlerdir. Bir başka çalışmada Amato ve Keith (1991) benzer şekilde boşanan aile çocuklarının boşanmayanlara göre daha düşük iyi olma puanlarına sahip olduklarını ve bu farklılığın anlamlı olduğunu ortaya koymuşlardır.

Yaşam kalitesi ile ilişkili bir diğer kavram yaşam kalitesidir. Yaşam kalitesi kavramı yaşam doyumundan farklı olarak çok boyutluluğu içerisinde barındırmaktadır. Yaşam kalitesi bireyin kendi fiziksel, psikolojik, sosyal işlevlerinden ve ekonomik durumlarından ne ölçüde memnun ya da rahatsız olduğunu saptanması olarak açıklanabilir. Burada bireyin hayatını bu yönleriyle değerlendirirken ne kadar olumlu olduğu çok önemlidir (WHOQOL Group, 1996). Yaşam kalitesi ile ilgili ergenler üzerinde yapılmış yurt dışı çalışmalar incelendiğinde herhangi bir hastalığa sahip olanlarla olmayanların sıkça karşılaştırıldığı (örn; Jennes-Coussens, Magill-Evans, Konning, 2006) ancak normal (hasta olmayan) popülasyon üzerinde boşanma ve yaşam kalitesi ilişkilerinin incelendiği çalışma sayısının yok denecek kadar az olduğu (Orgiles, Samper, 2011) göze çarpmaktadır. Yurt içi çalışmalar incelendiğinde ise daha fazla sağlık alanında sağlıklı ve sağlıklı olmayan genellikle yetişkin popülasyonların (örn; diabet, artirit, hemodiyaliz hastaları v.b kronik hastalıklar) karşılaştırıldıkları gözlenmektedir (Akvardar, Akdede, Özerdem, Eser, Topkaya ve Alptekin, 2006; Annak, 2005; Karabilgin, 2001; Memik, Ağaoğlu, Coşkun, Hatun, Ayaz, Karakaya, 2007).

Ülkemizde parçalanmış aileye sahip sağlıklı çocuk ve ergen örnekleminde yapılan sınırlı sayıda öfke (Fiyakalı, 2008), yalnızlık ve depresyon (Annak, 2002; Aral ve Gürsoy, 2000) ve benlik saygısı (Çelikoğlu, 1997) düzeyleri gibi değişkenlerin ele alındığı, bireylerin, fiziksel, psikolojik ve sosyal açıdan gelişimlerine katkıda bulunan yaşam doyumunu ve yaşam kalitesi değişkenlerinin parçalanmış ve tam aile çocuklarında nasıl değiştiğini inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Boşanma sonrasında çocuk ve ergenlerin yaşam doyumlarının ve yaşam kalitelerinin bu durumdan etkilenip etkilenmediklerinin belirlenmesi, eğer etkileniyorsa hangi alanlarda etkilerinin daha fazla olduğunu saptanması, boşanma olgusunun daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunacak, bunun yanı sıra psikolojik danışma ve rehberlik

servislerince boşanmış aileye sahip ergenlere ve onların ailelerine yapılacak müdahalelerin de daha işlevsel ve bilimsel temellere oturtularak yapılabilmesine katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Tüm bu açıklamalardan hareketle bu araştırmanın amacı parçalanmış ve tam aileye sahip ergenlerin yaşam doyumu ve yaşam kalitelerinin nasıl farklılaştığının belirlenmesinin yanı sıra cinsiyetin parçalanmış ve tam aileye sahip ergenlerin yaşam doyumu ve yaşam kalitelerine nasıl bir etkisi olduğunun incelenmesidir.

YÖNTEM

Araştırmanın modeli nedensel karşılaştırmalı (causal-comparative) türden betimsel bir çalışmadır (Cohen, Manion, Morrison, 2000). Araştırmanın evrenini Adana İli Seyhan, Yüreğir, Sarıçam ve Çukurova ilçelerindeki Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi liseler oluştururken, örneklemini ise Adana milli eğitim müdürlüğünce orta sosyo-ekonomik düzeyi temsil eden 5 Anadolu Lisesi, 11 Genel Akademik Lise ve 3 Meslek Lisesi olmak üzere toplam 19 resmi liseye devam eden 9, 10, 11, ve 12. sınıf öğrencisi 232 (%61.2) kız ve 147 (%38.8) erkek, toplam 379 öğrenci oluşturmuştur. Bu öğrencilerden Anadolu Lisesine devam eden 94 (%24.8) öğrenciden tam aileye sahip öğrenci sayısı 55 (%14.5), parçalanmış aileye sahip öğrenci sayısı 39 (%10.3)'dur. Genel akademik liseye devam eden 244 (%64.4) öğrenciden tam aileye sahip öğrenci sayısı 124 (%32.7), parçalanmış aileye sahip öğrenci sayısı 120 (%31.7)'dir. Meslek Lisesine devam eden 41 (%10.8) öğrenciden tam aileye sahip öğrenci sayısı 14 (%3.7), parçalanmış aileye sahip öğrenci sayısı 27 (%7.1)'dir. Yaş ranjı 14-19 arasında değişmektedir.

Veri Toplama Araçları

Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ)

Araştırmada, bireylerin yaşam doyumlarını ölçmek amacıyla, Diener ve arkadaşları tarafından 1985 yılında geliştirilen YDÖ - The Satisfaction with Life Scale (SWLS) - kullanılmıştır. Yaşam doyumu ölçeği, bireylerin yaşamlarından aldıkları doyumu belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek, likert tarzı 7 dereceli (1: kesinlikle katılmıyorum-7: Kesinlikle katılıyorum) 5 maddeden oluşmaktadır. Diener ve arkadaşları orijinal çalışmada ölçeğin Cronbach alfa katsayısını .87 olarak, ölçüt bağımlı geçerliğini ise .82 olarak bulmuşlardır. Ölçek Türkiye deki popülasyona Yetim (1993) tarafından uygulanmıştır. Bu çalışmada ölçeğin iç tutarlık güvenilirliği .86, test-tekrar test güvenilirliği ise .73 olarak hesaplanmıştır (Yetim, 2002). Bu çalışmada ölçeğin güvenilirlik katsayısı tekrar incelenmiş ve Cronbach Alfa katsayısı .84 olarak belirlenmiştir.

Dünya Sağlık Örgütü Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Kısa Formu (WHOQOL- Bref)

Kültürler arası karşılaştırmalara imkan verecek biçimde geliştirilen WHOQOL- Brief Dünya Sağlık Örgütü'nün organizasyonunda, dünyada araştırmaya katılan 15 merkezin katkısıyla geliştirilmiştir. WHOQOL-Bref, 26 sorudan oluşan 5 dereceli likert tipinde bir kendini değerlendirme ölçeğidir. WHOQOL-BREF, biri genel algılanan yaşam kalitesi, diğerleri algılanan fiziksel yaşam kalitesi, psikolojik alan yaşam kalitesi, sosyal ilişkilerle ilgili yaşam kalitesi ve yaşanılan çevre ile ilgili yaşam kalitesi olmak üzere dört alt boyuttan oluşmaktadır. Fiziksel alan içerisinde gündelik işleri yürütebilme, ilaçlara ve tedaviye bağımlılık, canlılık ve bitkinlik, hareketlilik, ağrı ve rahatsızlık, uyku ve dinlenme, çalışabilme gücü ile ilgili birer soru içermektedir. Psikolojik alan içerisinde beden imgesi ve dış görünüş, olumsuz duygular, benlik saygısı, olumlu duygular, maneviyat, din, kişisel inançlar, düşünme, öğrenme, bellek ve dikkatini toplama ile ilgili birer soru içermektedir. Sosyal ilişkilerle ilgili alan, diğer kişilerle ilişkiler, sosyal destek ve cinsel yaşama dair birer soru içerir. Çevre ile ilgili alan maddi kaynaklar, fiziksel güvenlik ve emniyet, sağlık hizmetleri ve sosyal yardım, ulaşılabilirlik ve nitelik, yeni bilgi ve beceri edinme fırsatları, dinlenme ve boş zaman değerlendirme fırsatları ile bunlara katılabilme, fiziksel çevre (kirlilik/ gürültü/ trafik/ iklim) ulaşım ile ilgili soruları kapsamaktadır.

Türkiye'de geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Fidaner ve arkadaşları tarafından 1995 yılında yapılmıştır. Ölçeğin iç tutarlılığı için hesaplanan "Cronbach alfa" değerleri bedensel alanda 0.83, ruhsal alanda 0.66, sosyal ilişkiler alanında 0.53 ve çevre alanında 0.73, çevre alanında 0.73 bulunmuştur. Test-tekrar test güvenilirliği ise alt ölçekler boyutlarında .57 ile .81 arasında değişmektedir.

Araştırmada ğrencilerin cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi ve okul türü değişkenlerine ilişkin bilgi almak amacıyla kişisel bilgi formu uygulanmıştır.

Verilerin Toplanması

Uygulamadan nce Adana İl Milli Eğitim Müdürlüğünden resmi izin alınmıştır. Uygulama için önceden okullardan randevu alınarak araştırmanın sağlıklı yürütülebilmesi için uygun ortam ve zaman ayarlanmıştır. Tespit edilen parçalanmış aileye sahip öğrencilerle birlikte ders programı uygun olan sınıflardan rastgele seçilen tam aileye sahip öğrencilere uygulama yapılmıştır. Uygulamada gönüllülük esas alınmıştır. Uygulamada, araştırmacı tarafından oluşturulan ve ğrenci hakkında kişisel bilgileri içeren kişisel bilgi formu ile ölçekler birlikte verilmiştir. Ayrıca, ğrencilere verdikleri cevapların gizli tutulacağı ve sadece bilimsel araştırma amacı ile kullanılacağı, bu nedenle yanıtlarında samimi olmalarının önemli olduğu belirtilmiştir. Öğrenciler veri toplama araçlarını tek oturumda ve yaklaşık 35-40 dakikada tamamlamışlardır.

Verilerin Analizi

Araştırma ile ilgili uygulama tamamlandıktan sonra bilgi toplamak üzere verilen formların tümü araştırmacı tarafından kontrol edilmiştir. Veri toplama araçları, toplam 383 öğrenciye uygulanmıştır. Ancak 4 ğrenci leği eksik ve hatalı doldurduğundan, 379 ğrenci araştırma kapsamına alınmıştır. Verilerin istatistiksel analizinde SPSS 16 Windows paket programından yararlanılmıştır. Araştırmadan elde edilen verilerin zmlenme öncesinde parametrik testlerin varsayımlarının karşılanıp karşılanmadığı test edilmiştir. Bu amaçla, Yaşam Doyumu leği ve Yaşam Kalitesi (fiziksel alan, psikolojik alan, sosyal ilişkiler alanı, evre alanı) leğinden elde edilen verilere Levene Testi (Varyansların Homojenliği Testi) uygulanmış ve varyansların homojen olduğu gözlenmiştir. Parçalanmış ve tam aileye sahip öğrenciler arasında yaşam doyumunu ve yaşam kalitesi puanları açısından anlamlı farklılıkların olup olmadığını belirlemek amacıyla iki faktörlü ANOVA kullanılmıştır. Grup sayısı 3'ten az olduğu için herhangi bir post hoc karşılaştırma testi yapılmamıştır. Sonuçların yorumlanmasında .05 anlamlılık düzeyi ölçüt alınmıştır.

BULGULAR

Tablo 1: Ergenlerin Tam veya Parçalanmış Aile Yapısına ve Cinsiyetlerine Göre Yaşam Doyumu ve Yaşam Kalitesi Alt Ölçeklerinden Elde Edilen Puanlara İlişkin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Ölçekler	Cinsiyet	Tam/ Parçalan.	Ortalama	S.Sapma	N
Yaşam Doyumu	kız	1	19.54	7.211	115
		2	15.25	7.363	117
	erkek	1	17.82	7.536	78
		2	17.13	6.970	69
	Toplam	1	18.84	7.374	193
		2	15.95	7.258	186
Fiziksel Alan	kız	1	25.12	4.662	115
		2	23.84	4.834	117
	erkek	1	26.30	4.768	78
		2	26.73	4.132	69
	Toplam	1	25.60	4.729	193
		2	24.91	4.784	186
Psikolojik Alan	kız	1	20.04	4.389	115
		2	18.09	4.766	117
	erkek	1	21.02	4.566	78
		2	20.57	4.312	69
	Toplam	1	20.44	4.476	193
		2	19.01	4.747	186
Sosyal İlişkiler Alanı	kız	1	10.46	2.193	115
		2	9.64	2.733	117
	erkek	1	10.44	2.489	78
		2	10.34	2.430	69
	Toplam	1	10.45	2.311	193
		2	9.90	2.640	186
Çevre Alanı	kız	1	31.10	5.426	115
		2	28.52	6.345	117
	erkek	1	30.44	6.443	78
		2	29.65	5.643	69
	Toplam	1	30.83	5.851	193
		2	28.94	6.103	186

1: Tam Aileye sahip :

2 : Parçalanmış Aileye sahip

Ergenlerin tam ve parçalanmış aile yapılarına ve cinsiyetlerine göre yaşam doyumu ve yaşam kalitesi alt ölçeklerinden (fiziksel, psikolojik, sosyal ilişkiler ve çevre alanları) aldıkları puanların anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirleyebilmek amacıyla iki faktörlü ANOVA yapılmış ve sonuçlar Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2: Ergenlerin Tam veya Parçalanmış Aile Yapısına ve Cinsiyetlerine Göre Yaşam Doyumu ve Yaşam Kalitesi Alt Ölçeklerinden Elde Edilen Puanlara İlişkin İki Faktörlü Varyans Analizi Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ort.	F	P
Yaşam doyumu	Cinsiyet	.483	1	.483	.009	.924
	Tam/Parç.	556.947	1	556.9	10.49	.001**
	Cinsiyet* Tam /Parçalanmış	291.087	1	291.0	5.486	.020*
Fiziksel Alan	Cinsiyet	373.411	1	373.4	17.284	.000*
	Tam/ Parçalanmış	15.993	1	15.99	.740	.390
	Cinsiyet * Tam / Parçalanmış	65.399	1	65.39	3.027	.083
Psikolojik Alan	Cinsiyet	269.909	1	269.90	13.139	.000*
	Tam/ Parçalanmış	128.780	1	128.78	6.269	.013*
	Cinsiyet * Tam / Parçalanmış	50.736	1	50.73	2.470	.117
Sosyal İlişkiler	Cinsiyet	10.565	1	10.565	1.727	.190
	Tam/ Parçalanmış	18.675	1	18.675	3.053	.081
	Cinsiyet * Tam / Parçalanmış	11.327	1	11.327	1.851	.174
Çevre Alanı	Cinsiyet	4.887	1	887	.137	.712
	Tam/ Parçalanmış	255.03	1	255.03	7.142	.008**
	Cinsiyet * Tam / Parçalanmış	70.942	1	70.942	1.987	.160

*p<0.5, **p<.01

Tablo 2 incelendiğinde, ergenlerin tam ve parçalanmış aile yapılarına göre yaşam doyumu(F=10.49, p<.05), yaşam kalitesi alt ölçeklerinden fiziksel alan (F=.740, p>.164) ve sosyal ilişkiler (F=3.053, p>.05) alanında anlamlı bir farklılık göstermezken, psikolojik (F=6.269, p<.05) ve çevre (F=7.142, p<.05) alanlarında anlamlı farklılıklar gösterdiği gözlenmektedir. Cinsiyet ve tam/parçalanma durumları etkileşimine göre ise yalnızca yaşam doyumu anlamlı farklılık gösterirken (F=5.486, p<.05) yaşam kalitesi alt alanlarının hiç birinde anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir.

TARTIŞMA VE YORUM

Araştırmada parçalanmış ve tam aileye sahip ergenlerin yaşam doyumu ve yaşam kalitesi düzeylerinin fiziksel, psikolojik, sosyal ve çevre alanlarında, hem tek başına hem de cinsiyet değişkeni ile etkileşimine göre nasıl farklılaştığı sorusuna yanıt aranmıştır.

Araştırma bulguları tam aileye sahip kız ve erkek ergenlerin yaşam doyumu puan ortalamalarının parçalanmış aileye sahip ergenlere göre daha yüksek olduğunu ortaya koyarken, cinsiyetin tek başına yaşam doyumu üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığını, cinsiyet ve ailenin parçalanmış ya da tam aile olması etkileşiminin öğrencilerin yaşam doyumu düzeyleri üzerinde ise anlamlı bir etkisi olduğunu göstermektedir. Bu araştırma bulgusu ilgili literatürde Amato ve Booth (1991), Furstenberg ve Teitler (1994), Gohm ve ark.(1998) tarafından rapor edilen parçalanmış aileye sahip ergenlerin yaşam doyumu ve iyilik hallerinin tam aileye sahip çocuklara göre anlamlı bir biçimde düşük olduğu yönündeki bulgulara paralel niteliktedir. Parçalanmış aileye sahip olan kız ergenlerin erkek ergenlere göre yaşam doyumlarının düşük bulunması

yönündeki bulgular ilgili literatürde Allison ve Furstenberg'in (1989) kızların erkeklere göre boşanmadan sonra daha fazla uyum sorunları yaşadıklarına ilişkin araştırma sonuçları ile paralellik gösterirken, erkeklerin kız çocuklarına göre daha fazla uyum sorunları yaşadıklarını gösteren Morrison ve Cherlin (1995), Shaw, Emery, Tuer (1993) araştırma sonuçlarıyla ve cinsiyete göre fark olmadığı sonucuna ulaşan Amato ve Cheadle (2005), Sun ve Li (2002)'in araştırma sonuçlarıyla farklılık göstermektedir. Bu konunun daha net ortaya konabilmesi için daha fazla araştırma yapılmasına ihtiyaç duyulduğu gözlenmektedir.

Yaşam kalitesinin boyutları açısından sonuçlar değerlendirildiğinde ise tüm boyutlarda (*fiziksel, psikolojik, sosyal ve çevre alanlarında*) tam aileye sahip kızlar parçalanmış aileye sahip olan kızlardan daha yüksek yaşam kalitesi ortalamalarına sahip olduğu gözlenirken, erkekler açısından değerlendirildiğinde psikolojik, sosyal ve çevre alanlarında kızlarla benzer şekilde tam aileye sahip olan ergenlerin yaşam kalitesi puan ortalamalarının yüksek olduğu gözlenmiştir. Bu araştırmanın bulguları tam/parçalanmış aileye sahip olup olmama durumlarına göre ergenlerin yaşam kalitesi psikolojik alanı ve çevre alanı alt boyutlarında anlamlı bir farklılaşma olduğunu, fiziksel alan ve sosyal ilişkiler alanında ise anlamlı bir farklılaşma olmadığını göstermektedir. Cinsiyete ve tam/parçalanmış aileye sahip olup olmama durumlarının etkileşimine göre ise hiç bir yaşam kalitesi alt boyutunda anlamlı bir farklılık gözlenmemektedir. İlgili literatür incelendiğinde tam ve parçalanmış aileye sahip ergenlerin yaşam kalitesi açısından irdelendiği çalışmaların olmadığı görülmektedir. Bu bağlamda bu araştırma sonuçlarının birebir diğer araştırma sonuçlarıyla karşılaştırılması mümkün olmamıştır.

Fiziksel alanla ilgili yaşam kalitesi gündelik işleri yürütebilme, ilaçlara ve tedaviye bağımlılık, canlılık ve bitkinlik, bedensel hareketlilik, ağrı ve rahatsızlık, uyku ve dinlenme, çalışabilme gücü olarak açıklanabilir. Bu açıardan bakıldığında boşanmış aile çocukları ile tam aile çocukları arasında fiziksel ve bedensel açıdan algılanan bir fark (örn; kronik bir hastalığa sahip olma) olmadığı gözlenmektedir. Özellikle fiziksel alan ile ilişkili algılanan yaşam kalitesi kronik hastalık gibi bedensel etkinlikleri sınırlama durumlarında daha fazla etkilenebilecek bir alan gibi görünmektedir. Bu nedenle ergenlerin boşanmış aileye veya tam aileye sahip olmaları onların fiziksel alan ile ilişkili yaşam kalitelerini algılamalarında anlamlı bir farklılığın ortaya çıkmamasına katkıda bulunduğunu düşündürmektedir.

Psikolojik alan yaşam kalitesi alt boyutunda düşük puan ortalamalarına sahip parçalanmış aileden gelen öğrencilerin anlamlı bir farklılık gösterdiği araştırma bulgusu ile ilişkili olarak, parçalanmış aileye sahip çocukların tam aileye sahip çocuklara göre; benlik saygısı (Parish ve Wigle, 1985), yaşam doyumu ve iyilik hallerinin daha düşük düzeyde olduğu (Amato ve Booth, 1991; Furstenberg ve Teitler, 1994; Gohm ve ark., 1998) aynı zamanda depresyon ve kaygı düzeylerinin de daha yüksek olduğunun rapor edilmektedir (Hoyt ve ark., 1990; Mahon ve ark., 2003; Malone ve ark., 2004; Spigelman ve Spigelman, 1991). Bu araştırma sonuçlarının parçalanmış aileye sahip ergenlerin tam aileye sahip ergenlere oranla daha fazla psikolojik yaşam kalitesi alanı ile ilgili sorun yaşamalarını destekleyen kanıtlar olabileceğini düşündürmektedir.

Araştırma sonuçlarında tam ve boşanmış aile çocuklarının sosyal yaşam kalite alanları karşılaştırıldığında ailesi parçalanmış kız ergenlerin tam ailede yaşayan kız ergenlere oranla puan ortalamalarının yüksek olmasına karşın bu puan farklılığının anlamlı bir farklılık göstermediği gözlenmektedir. Sosyal ilişkiler alanı ile ilgili yaşam kalitesi diğer kişilerle ilişkiler, sosyal destek, karşı cinsle ilişkiler veya cinsel yaşam gibi özellikleri kapsamaktadır. Bu bağlamda parçalanmış kız ergenlerin puanlarının düşük olması onların sosyal yaşamlarındaki ve karşı cinsle ilişkilerini olumsuz etkileyen başka faktörlerin olduğunu düşündürmektedir.

Araştırmada son olarak tam ve parçalanmış aile çocuklarının çevre alanı ile ilgili yaşam kalitelerinin karşılaştırılarak nasıl etkilendiği araştırılmıştır. Tam/parçalanmış aileye sahip olup olmama ergenlerin çevre yaşam kaliteleri üzerinde anlamlı bir farklılık yaratırken, cinsiyet ve tam/parçalanma etkileşiminin ise anlamlı bir farklılık yaratmadığı gözlenmiştir. Çevre alanı ile ilgili yaşam kalitesi maddi kaynaklar, fiziksel güvenlik, sağlık hizmetlerine ulaşılabilirlik, ev ortamı, dinlenme ve boş zaman değerlendirme fırsatı, fiziksel çevre ve ulaşım gibi özellikler olarak açıklanabilir. Literatürde belirtildiği gibi parçalanmış ailede yaşayan çocuklar özellikle boşanma sonrasında yeni rolleri, yeni ilişkileri, ailenin ekonomik durumunu, yeni çevreyi, okul ve arkadaşlarını anlamakta ve bunların hepsine birden uyum sağlamakta zorluk gösterirler (Wallerstern ve Kelly, 1975). Çocukların özellikle tam bir aile iken sahip olduğu fiziksel, maddi ve kültürel olanaklara boşandıktan sonra aynı düzeyde sahip olamadıkları ve bu konularla ilgili belirsizlik ve kaygı yaşadıkları yapılmış çalışmalarla (Smith, 1990; Trueman, 1989) ortaya konmaktadır. Bu bağlamda çevresel yaşam kalitesi alanının

tam/parçalanmış aile yapılarına göre farklılaşması yukarıdaki araştırma sonuçlarıyla açıklanabileceği ve sonuçların tutarlılık gösterdiği söylenebilir.

Bu çalışmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Bu araştırma yalnızca lise öğrencileri üzerinde yürütüldüğünden bu araştırma sonuçları yalnızca bu örnekleme sınırlıdır. Okulöncesi, ilköğretim ve üniversite düzeyindeki daha geniş yaş aralığına sahip bireylerle de benzer çalışmalar yapılabilir ve sonuçları özellikle yaş açısından boşanmanın çocuklar üzerindeki etkileri irdelenebilir. Bunun yanı sıra özellikle boylamsal ve karşılaştırmalı çalışmalarla ailesi boşanan ve boşanmayan çocukların zaman içerisinde nasıl bir gelişimsel seyir izlediği irdelenebilir. Bu çalışma sonucu etki büyüklüğü küçük de olsa anne babası boşanmış ergenlerin boşanmayan akranlarına göre bazı açılardan dezavantajlı olduğunu ortaya koymaktadır. Okul ortamında özellikle psikolojik danışma ve rehberlik servisleri önleyici müdahalelerle bu dezavantajların giderilmesine katkıda bulunabilirler.

KAYNAKÇA

- Allison, P.D., & Furstenberg, F.F., Jr. (1989). How marital dissolution affects children: Variations by age and sex. *Developmental Psychology*, 25, 540–549.
- Akvardar, Akdede, Özerdem, Eser, Topkaya ve Alptekin (2006), Assessment of quality of life with the WOQOL-bref in a group of Turkish psychiatric patients compare with diabetic and healthy subjects, *Psychiatry and Clinical Neurosciences*, 60, 693-699.
- Amato, P. R. & Booth, A. (1991). Consequences of parental divorce and marital unhappiness for adult well-being , *Social Forces*, 69 (3): 895-916.
- Amato, P.R. (2003). Reconciling divergent perspectives: Judith Wallerstein, quantitative family research, and children of divorce. *Family Relations*, 52, 332–339.
- Amato, P.R., & Cheadle, J. (2005). The long reach of divorce: Divorce and child well-being across three generations. *Journal of Marriage and Family*, 67, 191–206.
- Annak, B. B. (2005). Sosyal destek, sosyal ağ, yaşam kalitesi ve yaşam doyumu: duygu-durum ve anksiyete bozukluğu tanısı alan kişiler ve düzenli hemodiyaliz tedavisi gören hastalar açısından bir karşılaştırma, Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Aral, N.& Gürsoy, F. (2000). Boşanmış ve boşanmamış ebeveynlerin çocuklarının depresyon düzeyleri üzerine bir araştırma. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 12, 1-27
- Campbell, A. (1981). The sense of well-being in America: recent patterns and trends, New York: McGraw-Hill.
- Chase-Lansdale, P. L.& Hetherington, E. M. (1990). *The impact of divorce on life- span development and behavior*. p.105-150, Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Cohen, L., Manion, L., Morrison,K. (2000). *Research method in education* 5th Edition, Routhledge Falmer London.
- Çelikoğlu, C. (1997). Boşanmanın çocukların benlik saygısına etkisinin incelenmesi. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Diener, E & Diener, M. (1995). Cross-cultural correlates of life satisfaction and self-esteem. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68, 653–663.
- Diener, E., Emmons, R. A., Larsen, R. J. & Griffin, S. (1985). The satisfaction with life scale, *Journal of Personality Assessment*, 49, 71–75.
- Fidaner, H., Elbi, H., Fidaner, C., Eser, S., Eser, E., Göker, E. (1999). WHOQOL-100 ve WHOQOL-BREF'in psikometrik özellikleri, *3P Psikiyatri, Psikoloji, Psikofarmakoloji Dergisi*, 7 (2), 15-25.
- Fiyakalı, N. C. (2008). Anne-babası boşanmış ve boşanmamış lise öğrencilerinin sürekli öfke düzeyleri ve öfke ifade tarzlarının bazı değişkenler açısından karşılaştırılması , Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Furstenberg F.F., Teitler J.O. (1994). Reconsidering the effects of marital disruption: What happens to children of divorce in aarly adulthood?, *Journal of Family Issues*, 15, 173-190.
- Gohm C.L., Oishi S., Darlington J. & Diener E. (1998). Culture, parental conflict, parental marital status, and the subjective well-being of young adults. *Journal of Marriage and the Family*, 60, 319-334.
- Güleç, Y. (2002). Ergenlerin öfke yaşantıları, benlik algıları ve akademik başarı ilişkileri. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Hoyt L. A., Cowen E.L., Pedro-Carroll J.L.,Alpert-Gillis L.J. (1990). Anxiety and depression in young children of divorce. *Journal of Clinical Child Psychology*, 19, 1,26-32.
- Jennes-Coussens, M., Magill-Evans,J., Konning, C.(2006). The quality of life of young men with Asperger syndrome. *Autism*. 10,4, 403-414.
- Karabilgin, S. (2001). Balatçık sağlık ocağı bölgesinde 15-49 yaş kadınlarda depresyon prevalansı

- ve WHOQOL Bref ölçeği ile yaşam kalitesinin değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Karakuş, S. (2003). Anne-babası boşanmış ve boşanmamış çocukların depresyon düzeylerinin incelenmesi ve okul başarısına yansımaları. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Karaoğlan, B. (1997). Boşanmanın gencin kişiliğine etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Kelly, J. B., Emery, R. E. (2003). Children's adjustment following divorce: risk and resilience Perspectives. *Family Relations*, 52, 352-362.
- Lansford, E.J. (2009). Parental divorce and children's adjustment. *Perspective on Psychological Science*, 4, 2, 140-151.
- Leung, J. P. ve Leung, K. (1992). Life satisfaction, self-concept, and relationship with parents in Adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 21, 653-665.
- Memik, N. Ç., Ağaoğlu, B., Coşkun, A., Hatun, Ş., Ayaz, M., Karakaya, I. (2007), Tip I Diyabetus mellitusu olan çocuk ve ergenlerin yaşam kalitesi algılarının değerlendirilmesi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 14, 3, 133-138.
- Morrison, D.R., & Cherlin, A.J. (1995). The divorce process and young children's well-being: A prospective analysis. *Journal of Marriage and the Family*, 57, 800-812.
- Orgiles, M., Samper, M.A. (2011). Impact of divorce on quality of life in children aged 8-12 years in the province of Alicante (Spain). *Gaceta Sanitaria*, 25, 6, 490-94.
- Özen, D.Ş. (1998). Eşler arası çatışma ve boşanmanın farklı yaş ve cinsiyetteki çocukların davranış ve uyum problemleri ile algıladıkları sosyal destek üzerindeki rolü. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Mahon, N.E., Yarcheski A., Yarcheski, T.J. (2003). Anger, anxiety, and depression in early adolescents from intact and divorced families. *Journal of Pediatric Nursing*, 4, 267-273.
- Malone P.S., Lansford J.E., Castellione D.R., Berlin L.J., Dodge K.A., Bates J.E., Pettit G.S. (2004). Divorce and child behavior problems: applying latent change score models to life event data. *Child and Family*, 73, 401-423.
- Myers, D. G., Diener, E. (1995). Who is happy?, *Psychological Science*, 6, 10-19.
- Öztürk, S. (2006). Anne-babası boşanmış 9-13 yaşlarındaki çocuklar ile aynı yaş grubundaki anne-babası boşanmamış çocukların benlik saygısı ve kaygı düzeyleri ilişkisi. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Parish, T.S., Wigle, S.E. (1985). A longitudinal study of the impact of parental divorce on adolescents' evaluations of self and parents. *Adolescence*, 20, 239-244.
- Ruschena, E., Prior, M., Sanson, A., & Smart, D. (2005). A longitudinal study of adolescent adjustment following family transitions. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 46, 353-363.
- Shaw, D.S., Emery, R.E., & Tuer, M.D. (1993). Parental functioning and children's adjustment in families of divorce: A prospective study. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 21, 119-134.
- Slater, E. J., Stewart, K.J., Linn, M.W. (1983). The effects of family disruption on adolescent males and females. *Adolescence*, 18, 931-942.
- Smith, T.E. (1990). Parental separation and academic self-concepts of adolescents: An Effort to solve the puzzle of separation effect. *Journal of marriage and the Family*, 52, 107-118.
- Spigelman, G., Spigelman A., Englesson, I. (1991). Hostility, aggression, and anxiety levels of divorce and nondivorce children as manifested in their responses to projective tests, *Journal of Personality Assessment*, 56, 3, 438-452.
- Storksen, I., Roysamb, E., Holmen, T.L., Tambs, K. (2006). Adolescent adjustment and well-being: effects of parental divorce and distress. *Scandinavian Journal of Psychology*, 47, 75-84.
- Sun, Y., Li, Y. (2001). Marital disruption, parental investment, and children's academic achievement: A prospective analysis. *Journal of Family Issues*, 22, 27-62.
- Sun, Y., Li, Y. (2002). Children's well-being during parents' marital disruption process: A pooled time-series analysis. *Journal of Marriage and Family*, 64, 472-488.
- Trueman, D. (1989). Protecting the children of divorce today. *USA: May*.
- TÜİK (2009). http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=551 (26 June 2009).
- Veenhoven, R. (1996). Is happiness relative?. *Social Indicators Research*, 24, 1- 34.
- Wallerstein, J.S., Kelly, J.B. (1975). The effects of parental divorce: Experiences of the preschool child. *Journal American Academy Child Psychiatry*, 14, 600-616.
- WHOQOL GROUP (1996). What quality of life .World Health Forum 17.